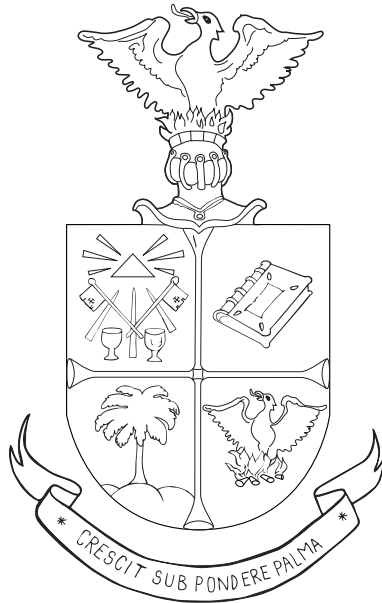

Glossa Iuridica

VIII. évfolyam, 4. szám

Glossa Iuridica

VIII. évfolyam, 4. szám

Budapest, 2022

Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar

A SZABAD VALLÁSGYAKORLAT ÉS A CIVIL SZERVEZETEK – A MAGYAR REFORMÁTUS PRESBITERI SZÖVETSÉG JOGÁLLÁSI KÉRDÉSEI

SZABÓ ZSOLT

egyetemi docens (KRE ÁJK) jogtanácsos (Magyar Református Presbiteri Szövetség)

Absztrakt

A Magyar Református Presbiteri Szövetség a Magyarországi Református Egyház egyházközségeiben megválasztott presbitereket tömörítő, de önkéntes tagságon alapuló, országos hatókörű egyesület, azaz nem belső egyházi jogi személy. A jogszabályi környezet változásai – mind a civil szervezetek, mind az egyházak szabályozása terén - kihatottak a szervezet működésére. 2017-ben ezért a bíróság a MRPSz jogi formáját hivatalból egyesületről vallási tevékenységet végző szervezetre módosította. A döntés kifogásolható volt, hiszen a MRPSz nem kívánt soha egyházként működni, már csak azért sem, mivel a szervezet minden tagja egy másik egyház, a MRE tagja is. 2019-ben pedig szintén hivatalból a bíróság vallási egyesületté minősítette, pedig az Ehtv. hatálya alatt soha nem működött. A szervezet végül kérte és meg is kapta a visszaalakulás lehetőségét.

Az eset rávilágít arra a dilemmára, hogy bár minden vallási-egyházi szervezeti tevékenység végzése csak valamilyen állam által biztosított szervezeti keretben végezhető, a formakényszer korlátozhatja az egyesülési jogot. Mivel vallási szervezeteknél nem lehet élesen különválasztani a vallási és nem vallási tevékenységet, e jogba álláspontom szerint a szervezeti forma megválasztása is beletartozik. Pusztán bizonyos hitéletre utaló tevékenységreszek alapján formakényszerszerűen előírni – ahogyan tette 2019-es döntésében a bíróság - az egyesülési jog alaptörvény-ellenes korlátozását jelenti.

Kulcsszavak: egyesülési jog, vallási egyesület, presbiter, református egyház, Magyar Református Presbiteri Szövetség

1. A Magyar Református Presbiteri Szövetség létrejötte és működése

A Magyarországi Református Egyház (MRE) alkotmányáról és kormányzásáról szóló, a református törvényhozó szerv, a zsinat által megalkotott 1994. évi II. törvény szerint a presbitérium a református egyházközségek (gyülekezetek) vezető, nem lelkészi személyekből álló testülete. Tagjai, a presbiterek az egyházközség „lelki és anyagi javainak” sáfárai (fenntartói), akik ezáltal az egyházközség lelki és anyagi életének felelős irányítói. Őket az egyházközségi választók névjegyzékébe felvett egyháztagok közül maga az egyházközség választja meg.¹ A gyülekezet önálló lelkészei hivatalból tagjai a testületnek, amelynek elnöke az önálló (több önálló lelkész esetén a presbitérium által választott) lelkész.

A rendszerváltozás előtt, az MRE 1967. évi II. törvény 43. §-a szerint a presbiterek szolgálati ideje még 12 év volt, az MRE 1996. évi I. törvény 3. § (1) bekezdése azonban kimondja: „A (nem lelkészi egyházközségi) tisztségviselők megbízatásának időtartama egységesen 6 év”. (Ez egyébként már 1993 óta gyakorlat volt.) A presbiterek választása tehát országosan, egy időben 6 évre történik (legutóbb 2017. végén került sor a 2018–2023-as ciklus választására), az újrválasztás korlátlan alkalommal lehetséges.

A református egyházjog szerint a presbiterek szolgálata saját egyházközségükre terjed ki, az egyházszervezet magasabb szintjein (egyházmegye, egyházkerület) nem rendelkeznek szervezettel és szolgálati területtel, feladattal. Ezeken a szinteken, valamint a zsinatban is, természetesen jelen vannak a presbiterek is, a lelkészi és világi döntéshozatal paritását előíró zsinat-presbiteri elv alapján. Ennek ellenére régen és ma is igény mutatkozik az informális presbiteri együttműködésre, közösségépítésre, tapasztalatok cseréjére területi, országos, és Kárpát-medencei szinten egyaránt. Hazánkban kb. 14.000, Románia két református egyházkerületében mintegy 8000, a Kárpát-medencében összesen mintegy 24.000 magyar református presbiter szolgál gyülekezetében.

A presbiterek országos, informális együttműködése egy évszázada formális kereteket is öltött. Az első országos presbiteri szervezet az akkor 21.000 presbitert képviselő Országos Református Presbiteri Szövetség volt, amely 1926-ban alakult Debrecenben. Első lelkészi elnöke dr. Baltázár Dezső tiszántúli püspök, a Konvent (az akkori református zsinat) lelkészi elnöke volt, világi

1 MRE 1994. évi II. törvény a Magyarországi Református Egyház alkotmányáról és kormányzatáról, 46.§ (1) bekezdés.

elnöke pedig dr. gróf Dégenfeld József egyházkerületi főgondnok. A főtitkári tisztséget dr. Csikesz Sándor egyetemi tanár töltötte be. 1938-ban a Konvent felhívta a református egyházközségeket, hogy presbitériumaik egységesen lépjenek be a Szövetségbe. 1950-ben azonban, politika nyomásra, a Szövetség kimondta saját feloszlását.²

A rendszerváltozást követően rögtön felmerült a presbiteri szövetség újjáalakításának gondolata. Így jött létre az MRE egyházközségeiben megválasztott presbitereket tömörítő, országos hatókörű Magyar Református Presbiteri Szövetség (a továbbiakban: MRPSz), amelyet 1990-ben a Fővárosi Bíróság társadalmi szervezetként, egyesületként vett nyilvántartásba.³ Az MRPSz tagsága az egyéni önkéntességen alapult, azaz nem minden presbiter tagja tisztségénél fogva a szervezetnek, bár előfordult az is, hogy egyes presbitériumok teljes létszámukkal beléptek. 1994-ben a MRPSz kiépítette szervezeti rendszerét: területi szervezetek alakultak azokban a református egyházmegyékben, ahol ezt a taglétszám lehetővé tette. A területi képviselőlet alapján lett a szervezet legfőbb szerve a területi küldöttekből álló küldöttgyűlés.

A szervezet alapszabály⁴ szerinti célja a MRE-ben, mint bevett egyházban megválasztott presbiterek szolgálatainak segítése civil szervezetként, egyesületi formában: „az egyesület célja az MRE presbitereinek, mint a gyülekezetek lelki és anyagi sáfárainak támogatása a Bibliában és hitvallásainkban, valamint a Magyarországi Református Egyház hatályos törvényeiben a presbiterekkel szemben támasztott követelmények teljesítésében.” Az egyesület rendes tagja lehet az MRE egyházközségeiben megválasztott minden presbiter, pótpresbiter, illetve tiszteletbeli presbiter címmel kitüntetett egyháztag, valamint minden lelkipásztor, aki szintén presbiternek tekintendő, továbbá minden olyan teljes jogú egyháztag, aki előzőleg legalább hat évig presbiteri tisztséget viselt. A szervezet vezetőségként három tagú elnökséget választ a tagok közül. A MRPSz-nek ma mintegy 800 tagja van.

A MRPSz tehát nem belső egyházi jogi személyként, hanem az egyháztól jogilag és szervezetileg független civil szervezetként jött létre 1990-ben. Ennek elsődleges oka az volt, hogy az alapítók az alkotmányban biztosított egyesülési jog alapján, az egyesületi bejegyzést találták gyorsabbnak, szemben a zsinati törvénymódosítást igénylő, nehézkes, az MRE keretein belül működő új szervezet létrehozását célzó eljárással. A bírósági bejegyzést követően az

2 30 éves a Magyar Református Presbiteri Szövetség. Budapest, Magyar Református Presbiteri Szövetség, 2020, 19.

3 Fővárosi Bíróság 6. Pk.64.309/1990/1. számú, 1990. november 20. napján kelt végzése.

4 Letölthető: www.presbiteriszovetseg.hu/dokumentumaink.

MRE is kialakította viszonyulását a régi-új civil szervezethez. Az MRE zsinatának elnöksége által, a MRPSz kérésére elfogadott, 122/1992. számú nyilatkozat szerint az MRE a MRPSz-t „saját alapításúnak ismeri el”, a református jelzőnek a szervezet nevében való szerepeltetéséhez, használatához hozzájárul, és a szervezet „tevékenysége felett, mint felügyeleti szerv jár el.” (Egyházi törvényi jogalap híján azonban az utóbbi fordulat mibenléte nem világos, legfeljebb az MRE óhaját fejezi ki.)

A zsinati nyilatkozatra hivatkozva, a MRPSz vezetése két évvel később kérelmezte a bíróságon a társadalmi szervezetek nyilvántartásából való törlést, és az egyházi szervezatként való nyilvántartásba vételt. A bíróság ezt azonban megtagadta,⁵ mivel indokolása szerint társadalmi szervezetből nem lehet egyházzá alakulni, ugyanakkor felhívta a kérelmezők figyelmét arra, hogy társadalmi szervezet is megteheti – alapszabályi kiegészítéssel –, hogy a továbbiakban az MRE „részének tekinti magát, s tevékenységével is az egyházban való szolgálat lehetőségével kíván élni.” A MRPSz ezt az álláspontot elfogadta, így megmaradt a továbbiakban is az egyesületi forma. A bíróság tehát – az akkori jogszabályi környezet keretei között – ekkor még elfogadta, hogy az egyesületekre vonatkozó szabályozás hatálya alatt álló szervezet célját tekintve vallási tevékenységet folytat, sőt ezt egy ’másik’ egyház keretei között teszi, amelyben minden egyesületi tag tagsággal rendelkezik.

Megjegyzendő, hogy határainkon túl három református egyháztestben működik presbiteri szövetség eltérő szervezeti keretben. A Kárpátaljai Református Presbiteri Szövetség az MRPSz-hez hasonlóan, civil egyesületként, önkéntes tagság alapján működik, az Erdélyi Református Egyházkerület Presbiteri Szövetsége és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Presbiteri Szövetsége azonban az egyházkerületi elnökség (püspök és főgondnok) felügyelete alatt álló, belső egyházi jogi személy, amelynek az egyházköztségben megválasztott presbiterok kötelező jelleggel tagjai, tagdíjfizetési kötelezettség mellett.

2. A jogszabályi környezet változásai és az ezekre alapított bírói döntések

A jogszabályi környezet változásai már többször kihatottak a szervezet működésére. 2010-től a MRPSz – saját kérelmére – közhasznú egyesületként⁶ működött, közhasznú tevékenységei a nevelés-oktatáshoz, ismeretterjesztéshez,

5 Fővárosi Bíróság 6. Pk. 64.309/5. számú, 1995. május 8-án kelt végzése.

6 Fővárosi Bíróság 14. Pk. 64.309/1990/27. számú, 2010. június 4-én kelt végzése.

kisebbségvédelemhez és a határon túli magyarok támogatásához kötődtek. 2013-ban ezek a Vidékfejlesztési Minisztériummal kötött együttműködési megállapodásban foglaltakkal egészültek ki (környezetvédelem, fenntarthatóság). 2014-ben azonban a Fővárosi Törvényszék – a civil szervezetekre vonatkozó törvénymódosítás miatt – visszavonta⁷ a közhasznúsági minősítést, mivel nem látta alátámasztottnak sem a közhasznú tevékenység érdekében felmerült költségek előírt szintjét, sem az azok ellátásába bevont önkéntesek számát. E feltételeket az új, 2011-ben hatályba lépett, közhasznú jogállásra vonatkozó törvény (2011. évi CLXXV. törvény, a továbbiakban: Ectv.) szabta meg.

A bíróság fenti döntésében arra is hivatkozott, hogy „nem tisztázott, hogy a krisztusi hitre jutás elősegítésének céljából, illetve az ezt középpontba helyező, az MRE presbiterekkel szemben támasztott megfelelésből hogyan vezethető le a lakóközösségek anyagi alapjainak erősítése, a részükre történő munkahelyteremtés, az ökológia gazdálkodás elveinek, a környezetvédelmi ismereteknek a terjesztése”. Emellett a bíróság a megelőző évek beszámolóí alapján, hiányolta a közhasznú tevékenység feltételeként közfeladat, azaz valamilyen állami vagy önkormányzati feladat végzését. A MRPSz tehát választás elé került: áthelyezi-e a fókusz – az állam által nyújtott szervezeti ez ezzel járó anyagi kedvezményekért cserébe – a lelki tevékenységekről a közfeladatok felé, és teszi mindezt nemcsak a deklaráció, hanem a tényleges működés szintjén, vagy sem. Az akkori tényleges fókusz- és tevékenységváltásról e sorok írójának nincs információja, így az további kutatás tárgya lehet. A közhasznú minősítést a MRPSz mindenesetre – a 2015. és 2016. évekre vonatkozó beszámoló alapján – 2017-ben újra kérte, és azt meg is kapta.⁸

A civil szervezetekével párhuzamosan lezajlott az egyházak szabályozásának módosítása is. A 2011. évi CCVI. törvény (a továbbiakban: Ehtv.) létrehozta az „alapcélként vallási tevékenységet végző egyesület” kategóriáját, ezt váltotta fel az Ehtv. 2013. évi módosítása során a „vallási tevékenységet végző szervezet” (a kettő csak elnevezésében különbözött).⁹ Ide olyan egyesületek tartoznak, amelynek tagjai azonos hitelveket valló természetes személyek, és amelynek alapszabályában meghatározott fő célja vallási tevékenység végzése. 2017-ben a bíróság a MRPSz formáját – a közhasznú szervezetté minősítéssel egyidejűleg – egyesületről vallási tevékenységet végző szervezetre módosított-

7 Fővárosi Törvényszék 14. Pk. 64.309/1990/39. számú, 2014. július 24-én kelt végzése.

8 Fővárosi Törvényszék 14. Pk.64.309/1990/53. számú, 2017. június 26-án kelt végzése.

9 A szabályozás és bírósági nyilvántartási gyakorlat változásairól és fő dilemmáiról lásd: TÓTH László István: Szabad vallás, szabad gyakorlat? – Az egyesületi vallási közösségekről: alapvonalak, jellemzők, reflexiók. *Glossa Iuridica*, 2021, 8(4), 107-129.

ta. A döntés kifogásolható volt, hiszen a MRPSz nem kívánt soha egyházként, vagy a fenti kategóriák keretében működni, és bár minden tevékenységét Krisztus követésében végzi, fő célja nem vallási tevékenység végzése. Már csak azért sem, mivel a szervezet minden tagja egy másik egyház, a MRE tagja is.

Jelentősebb volt az Ehtv. 2019. évi módosításának hatása. A törvény ettől kezdve mind a korábban egyházként működő szervezeteket, mind a más vallási közösségeket négy szervezeti kategóriába sorolta be (ezek egyike a vallási egyesület), a vallási tevékenységet végző szervezet kategóriájának megszüntetésével egyidejűleg. A „vallási egyesület” 2019. április 15. napjától kezdve tehát már nem az egyesület különös működési formája lett, hanem külön jogiszemély-típus, amely egyebekben továbbra is a Ptk. alapján létrejött egyesületi kategóriába tartozik.

A Fővárosi Törvényszék a módosítást követően, a jogszabályváltozásra hivatkozva, az egyesület számára váratlanul és kéretlenül, hivatalból megállapította,¹⁰ hogy az MRPSz – amely tehát ekkor vallási tevékenységet végző szervezet volt – 2019. április 15. napjától vallási egyesületnek minősül, a korábbi szervezet általános jogutódjaként. A bíróság elrendelte a jogutód vallási egyesület 2019. április 15. napjára visszamenőleges hatályú nyilvántartásba vételét, valamint a jogelőd szervezet nyilvántartásból való törlését. Mindeközben a MRPSz ténylegesen, változatlanul mindvégig egyesületi tevékenységet végzett, vallási egyesületként, így az Ehtv. hatálya alatt soha nem működött. A bíróság e döntése álláspontom szerint alaptörvény-ellenes módon szűkítette az egyesülési jogot, amikor egy általa vallásinak tartott tevékenységet csak egy általa választott szervezeti formában engedett végezni. Ezzel szemben álláspontom szerint helye van a szervezetalapítók döntési szabadságának a szervezeti forma megválasztásában is, amennyiben az adott szervezeti formával járó törvényi kötelezettségeknek eleget tesznek.

A végzés ellen az egyesület vezetősége határidőben nem fellebbezett, tudomásul vette a bíróság döntését, mivel az indokolásában jogszabályváltozásra hivatkozott. A vezetőség nem gyanakodott jelentősebb változásra, mint ami két évvel azelőtt, szintén hivatalból történt. Az új vallási egyesület az 1%-os adófelajánlások fogadása érdekében hamarosan technikai számot is kapott a NAV-tól, éppen ez keltette fel a MRE vezetésének figyelmét az elkövetkező hónapokban. Személyes egyeztetések kezdődtek, amelyek keretében 2020 januárjában a MRE zsinati lelkészi elnöke, püspöke szóban felkérte az egyesületet, hogy oszlassa fel magát, amelyet követően az MRE keretében,

10 Fővárosi Törvényszék 14. Pk.64.309/1990/54. számú, 2019. május 13-án kelt végzése.

belső egyházi jogi személyként történhetne meg a szervezet újjáalakulása. Esetleges továbbműködése esetére pedig felszólította, hogy a 'református' jelzót a jövőben ne használja, illetve tagjai lépjenek ki az MRE-ből, mindez természetesen teljesen ellehetetlenítette volna az MRPSz működését. A jogi státusz rendezésének szükségében lehetőséget látott tehát az MRE vezetése arra is, hogy az egyesületet betagozza az MRE szervezetébe. A szóbeli egyeztetéseken kívül azonban az MRE részéről az ügyben hivatalos állásfoglalásra, testületi döntésre nem került sor.

Mivel önfeloszlatás esetén a 2019-ben kelt törvényszéki végzést már nem lehetett volna orvosolni, és egyesületté visszaalakulni, a harmadik évtizedes fennállásának megünneplésére készülő egyesület végleges megoldást keresett. Az egyesületi státusz visszaszerzése érdekében az ügyvezetés 2020 februárjában beadványt terjesztett elő a Fővárosi Törvényszéken, amelyben kifogásolta a majd egy évvel azelőtti bírósági döntést, mivel 'egyházzá' válása által tagjai gyakorlatilag egyszerre két egyház tagjai lettek, holott a MRPSz minden tagja az MRE keretében gyakorolja vallását, és hitelvekről, vallásgyakorlásról az alapszabály nem rendelkezik. Ellenkezőleg: az alapszabály is hivatkozik arra, hogy a MRPSz tagjai az MRE keretében megválasztott presbiterek. A MRPSz március 7. napján tartott küldöttgyűlése pedig kimondta, hogy az előbbi hivatalból történő átminősítés következtében kialakult helyzet ellentétes mind szándékával, mind az MRE-hez való viszonyával, hiszen valójában soha nem működött ténylegesen vallási egyesületként, illetve egyházként, és a jövőben sem kíván „egyházi jogi személy” lenni, az Ehtv. hatálya alá tartozni. Erre figyelemmel a küldöttgyűlés határozatában kezdeményezte a szervezet általános egyesületté történő átalakulását (visszaalakulását).

A bíróság a kérelem vonatkozásában főként az vizsgálta, hogy jogszerűen dönthet-e a bejegyzett vallási egyesület az általános formájú egyesületté való visszaalakulásáról. Az Ehtv. kifejezetten ismeri a vallási egyesület átalakulásának lehetőségét (nyilvántartásba vett vagy bejegyzett egyházzá, melyeket külön-külön jogiszemély-típusként rögzít), emellett kifejezetten nem zárja ki az általános formájú egyesületté történő visszaalakulást. Ez alapján a bíróság nem látta akadályát a visszaalakulásnak, amelyre a Ptk. átalakulásra vonatkozó szabályainak alkalmazásával látott lehetőséget.¹¹ Mivel azonban a jogutód mind polgári jogi, mind adójogi szempontból új jogalanynak minősül, számára az adóhatóság új adószámot állapított meg. Jelenleg tehát a MRPSz ismét általános formájú, közhasznú egyesületként működik. Az egyesület jelenlegi

11 Fővárosi Törvényszék 14. Pk.60.155/2020/8. számú, 2020. december 11-én kelt végzése.

vezetése célul tűzi ki az MRE-vel való kapcsolat szorosabbra fűzését, ennek érdekében a tervek szerint a jövőben a MRPSz elnökségébe a küldöttgyűlés az MRE-ben is választott tisztséget viselő személyeket választana meg.

3. Kitekintés: további civil szervezetek a református egyházzal együttműködésben

A református egyházban a lelkészek egyesülésére már a presbitereknel korábban igény mutatkozott. 1907. szeptember 17-én alakult meg Budapesten az Országos Református Lelkészegyesület (ORLE). Alapszabálya az egyházi szervezettől való teljes függetlenséget deklarálta, azonban az 1936-os átdolgozás az egyesületet a Konvent felügyelete alá rendelte. Az éves ORLE-kongresszusok keretében került sor megalakulása után az Országos Református Presbiteri Szövetség éves gyűléseire is.

Az ORLE első elnöke dr. Baltazár Dezső volt, aki haláláig, 1936-ig betöltötte ezt a posztot (is), majd 1947-ig Ravasz László következett elnökként, őt végül Szabó Imre követte, az egyesület 1952-es feloszlatásáig. A korábbi évszázadok során a lelkészek szervezeten csak az évente megtartott (esetleg többnapos) egyházmegyei, illetve egyházkerületi közgyűléseken találkoztak, az ORLE meghonosította az egyházmegyei lelkészértekezletet, valamint a 'kisköri' találkozókat, egy mai járásnyi terület lelkészei számára. Az ORLE ki nem mondott céljaként élt a lelkészi érdekvédelem, a világi tisztségviselők helyenként alig érzékelhető, másutt nyomasztó hatalmával szemben.¹² Az ORLE 1989. augusztus 24-én, Debrecenben kimondta újjáalakulását, 1996 és 2017 között Magyar Református Lelkészegyesületek Szövetsége néven tevékenykedett, majd megszűnt. Jelenleg baráti társaságként, informális keretek között működik, évi egy találkozót tart.

Az országos mellett a rendszerváltozás során alakultak egyházkerületi szintű lelkészegyesületek is, mind a négy kerületben. A Dunántúli Református Lelkészegyesület 1989. július 24-i alakuló közgyűlésen alakult újjá alapszabálya elfogadásával, és a mai napig ténylegesen működik. A Tiszántúli Református Lelkészegyesület azonban, amelyet a bíróság¹³ 1993-ban bejegyzett, 2016-ban megszűnt, a bíróság törölte¹⁴ a civil szervezetek nyilvántartásából, mivel „tag-

12 MÁRKUS Mihály: *Ut omnes unum sint*. In: Köntös László (szerk.): 25 éves a Dunántúli Református Lelkészegyesület, Pápa, Dunántúli Református Lelkészegyesület, 2014, 8.

13 Hajdú-Bihar Megyei Bíróság Tpk.61.09111993/4. számú, 1993. szeptember 18. napján jogerőre emelkedett végzése.

14 Debreceni Törvényszék 17. Pk.61.091/1993/16. számú, 2016. szeptember 21-én kelt

jainak száma hat hónapon keresztül nem érte el a 10 főt, illetve az egyesület céljainak megvalósítása lehetetlenné vált, és új célt nem határoztak meg.” Hasonló sorsra jutott a 90-es évek elején újjáalakított, majd megszüntetett Tiszánineni, valamint a Dunamelléki Református Lelkészegyesület is.

Az országos hatókörű szervezetek áttekintése után megemlítendő, hogy számos református egyházközség (MRE-n belüli belső jogi személyként) hoz létre saját alapítványt, jelenleg 312 ilyen létezik. 'Református' jelzöt magában foglaló egyesületből pedig jelenleg 45 van, köztük több helyi sportegyesület, énekkar, ifjúsági egyesület, alumni közösség. Vannak továbbá általános jellegű helyi/regionális református kötődésű egyesületek (pl. Ormánsági Reformátusokért Egyesület), vagy említhető az Országos Református Tanáregyesület. Végül vannak olyan egyesületek is, amelyek a MRPSz-hez hasonlóan, vállaltan lelki-vallási tevékenységet végeznek, de nem önálló vallási közösségként, hanem az MRE céljait támogatva. Ilyenek a Magyar Református Diakónusok Egyesülete, a Magyar Református Missziói Szövetség, a Magyar Református Nőszövetség, a Református Fiatalok Szövetsége (REFISZ), a Református Diakonisszák Szövetsége, a Református Szalon Egyesület, valamint a Soli Deo Gloria Református Diákmozgalom. Ezek tehát szintén nem az MRE keretein belül, hanem egyesületként, bírósági bejegyzéssel jöttek létre. (További kutatás témája lehet, hogy a 2017-es és a 2019-es hivatalból történt bírósági döntések érintették-e ezeket a szervezeteket.)

4. Következtetések

Az állam és egyház szétválasztása óta evidens, hogy minden vallási-egyházi szervezeti tevékenység végzése csak valamilyen állam által biztosított szervezeti keretben végezhető, amely lehet akár civil egyesület, akár egyház. A MRPSz, ahogy számos más református egyházhoz köthető civil szervezet is, megkereste a helyét a törvények adta keretek között: egyesületként indította tevékenységét, emellett igyekezett igazodni a közhasznúsággal kapcsolatos lehetőségekhez és elvárásokhoz is. Mindeközben azonban mindvégig kifejezte, hogy tevékenységét református hitvallása teljesítése érdekében, Krisztust követve végzi.

Ez a hitvallás azonban, amely bármilyen szakmai, családi – azaz elsődlegesen nem vallási – tevékenység végzése esetén is hangsúlyos a keresztyén ember számára, kvázi szétfeszíti az állam – azaz a jogalkotó, és ennek nyomán a jogalkalmazó – által konstruált merev szervezeti kategóriákat. Keresztyén ember

számára nincs külön civil- és vallási szféra, ezek összefonódnak hívő életgyakorlatában, amelynek minden területe Isten szuverenitása alatt áll. Ahogyan munkahelyén is folytat magánbeszélgetéseket, magánéletében is végez munkát háza táján, úgy hitéletében sem csupán kultuszcselekményeket végez, hanem szolgálatot lát el, közösségi életet él, sőt pihen is. Nem szerencsés, ha az állam egy bizonyos formakényszer karanténjába zárja az összes olyan szervezetet, amely bármilyen módon hitélettel, vallással kapcsolatba hozható.

Nem lehet tehát keresztyén szervezeteknél sem élesen különválasztani a vallási és nem vallási tevékenységet. Az állami formakényszer nem mindig tud mit kezdeni az egyesülési jog és vallásszabadság keresztülfekvő területével. Pedig dönthet úgy például egy sport- vagy horgászegyesület, hogy tagjai egy adott felekezethez tartoznak, és Isten dicsőségére végzik tevékenységét. Mint láttuk, számos református (és persze más felekezethez köthető) civil szervezet van, amely 'világi' alapon működik, bírósági bejegyzés alapján, és nem az egyház részeként. A hitéletre utaló kijelentések alapján formakényszert előírni – ahogyan tette 2019-es döntésében a bíróság – az egyesülési jog alaptörvény-ellenes korlátozását jelenti. A jelenlegi törvényi szabályozás álláspontom szerint eleget tesz ennek a kritériumnak. Jelenleg gazdag civil élet virágzik az egyházakhoz (így az MRE-hez) kötődően, a hatályos törvényi szabályozás által biztosított módon, a 2019-es hibás bírósági döntés tehát inkább kivételnek, egyedi esetnek mondható.

Nem a formakényszer szükségessége és gyakorlati alkalmazásának feszültsége adja azonban az állam számára az egyedüli nehézséget. Az egyesülési joggal, vallásszabadsággal való visszaélés is kihívást jelent, amire válaszként megszületett a jelenleg is hatályos Ehtv. státuszrendszere. Az államnak egyszerre kell a szabadságot biztosítania a szerveződési formák megválasztása során, és védenie a szervezeti formákkal jóhiszeműen élőket. Nézetem szerint nem kifogásolható, ha változatos egyházi és civil formák (azaz Ehtv., illetve Ptk. által kínált formák) állnak egyidejűleg nyitva vallási jellegű tevékenység végzésére, de fontos, hogy a választás szabadsága ezek között teljes legyen. E nélkül sem az egyesülési jog, sem a szabad vallásgyakorlat, sem a hitvallásban szereplő keresztyén szabadság nem érvényesülhet. A fent bemutatott 2017-es és 2019-es, hivatalból meghozott bírósági döntések éppen ezt nem tartották tiszteletben. Ugyanez igaz a közhasznúság megítélésére: amennyiben vallási, hitbeli meggyőződésből egy civil szervezet közfeladatot lát el, akkor jogosult lehet a közhasznú jelzőre, és az azzal járó kedvezményekre. A szervezet szempontjából persze fontos, hogy közben ne adja fel hitvilágát, ne a kedvezmények motiválják tevékenységét.

Csak remélni lehet, hogy ezen igen erőforrásigényes jogi kitérők után, eredeti egyesületi formáját visszanyerve, a MRPSz a jövőben újra alapszabályban megfogalmazott céljaira és keresztyén hitvallására koncentrálhat, és ebben erősödhet meg. Erre szükség lenne, hiszen az MPRSz, amely generációs utánpótlási nehézségekkel is küzd, jelenleg alig tekinthető reprezentatívnak, az összes presbiter számához viszonyítva igen alacsony taglétszáma miatt. Egy jogi kitérőkben gazdag út lezárult, de a szervezet útkeresése, önmeghatározása tovább folytatódik. Ez azonban már nem egy jogi elemzésre tartozik.